

Izgradnja Ubožnice braće Branchetta kroz donacije i financijske troškove

Raguž, Bruno; Roknić Bežanić, Andrea

Source / Izvornik: **Problemi sjevernog Jadrana : Problemi sjevernog Jadrana, 2022, 20, 59 - 77**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.21857/mnlqgcrzdy>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:392860>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Bruno Raguž, Andrea Roknić Bežanić

IZGRADNJA UBOŽNICE BRAĆE BRANCHETTA KROZ DONACIJE I FINANCIJSKE TROŠKOVE

Bruno Raguž, mag. educ. hist. et mag. hist. art.
Veleučilište Baltazar Zaprešić
Vladimira Novaka 23, HR – 10290 Zaprešić
brunoraguz@gmail.com

DOI: 10.21857/mnlqgcrzdy
Pregledni članak
Primljeno: 1. 10. 2021.
Prihvaćeno: 19. 1. 2022.

Dr. sc. Andrea Roknić Bežanić
Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet
Sveučilišna avenija 4, HR – 51000 Rijeka
roknicbezanicandrea@gmail.com

Rad se bavi pitanjem izgradnje Ubožnice braće Branchetta kroz prizmu financijskih troškova, točnije prateći put njezina nastajanja od donacije dvojice braće preko izvršenja grubih građevinskih radova te dovršetka samog kompleksa. Navedeni procesi praćeni su kroz različite oblike računa, faktura te dnevnika rada, odnosno svega onoga što bi pomoglo u utvrđivanju stvarnih troškova gradnje i time ponudilo novu perspektivu u pogledu na navedeni projekt.

Ključne riječi: *Ubožnica braće Branchetta; braća Branchetta; Rijeka; prva polovica 20. st.; zdravstvo.*

Uvod

Svaka investicija, kako u povijesti tako i danas, temelji se, osim na ideji i projektu, i na financijskim sredstvima. Iz toga razloga nije moguće u cijelosti sagledati bilo koji pothvat a da se ne zna koliko je koštao i tko ga je financirao. O Ubožnici braće Branchetta (u daljnjem tekstu: Ubožnica¹) objavljeno je više

¹ Ubožnica je, prema Hrvatskom jezičnom portalu, „dom za uboge“, „sirotinjski dom“, no takav tip institucije vrlo je rano povezan s ostalim oblicima zdravstvene zaštite u Rijeci, još od početka takvog djelovanja pri samostanu sv. Sebastijana. (MEDVED, „Crtice iz crkvene povijesti Rijeke vezane uz odnos kršćanstva i zdravstva“, 117.).

radova i isprva se može smatrati da je već sve izrečeno.² Poznato je tako da su do sada objavljeni darovni ugovori, odnosno donacije vezane uz početak gradnje nove zgrade Ubožnice i arhitektonske analize. No do sada je izostala sustavna analiza troškova, odnosno načina na koji je potrošena donacija braće Antonija i Costantina Branchetta, tada uglednih i bogatih riječkih trgovaca. Ovaj rad stoga ne problematizira arhitektonsko, povijesnoumjetničko ili neko drugo pitanje već naoko jednostavnim postupkom prikupljanja i metodom analize računa i različitih oblika faktura za cilj ima izlučiti sve izvedene radove koji su dokumentirani u fondu Državnog arhiva u Rijeci te nakon toga odgovoriti na pitanje je li donacija braće Branchetta mogla pokriti sve navedene troškove tijekom gradnje. Osim toga takvom analizom jasno se prezentiraju i zarada i profit određenih izvođača radova, čime se dodatno obogaćuje znanje o nekima od najpoznatijih riječkih graditelja toga doba kao što je to bio Francesco Mattiassi³. Rad osim toga želi donijeti nove spoznaje o gradnji Ubožnice, ali i otvoriti daljnja pitanja poput onoga o financiranju riječke zdravstvene skrbi, putevima novca u Rijeci početkom 20. stoljeća i sl. Ovaj rad svakako predstavlja tek početak takvih istraživanja, koja su dio ekonomske i, može se dodati, ambijentalne historije jer se nesumnjivo radi o projektima i zahvatima koji su oblikovali današnju Rijeku, a koji su bili stavljani postrani na korist istraživanja „primamljivijih“ dokumenata i događaja.

Povijesno-graditeljski kontekst izgradnje Ubožnice braće Branchetta

Početak 20. stoljeća Rijeka je počela osjećati efekte snažnoga gospodarskog rasta koji je doživjela tijekom druge polovice 19. stoljeća, a osobito nakon 1868. godine. Period je to u kojem je u gradu osobito ojačala industrija, što je dovelo i do potrebe za porastom građevinske infrastrukture koja je pratila taj nagli razvoj i proces modernizacije kao dio ukupnih procesa u razvoju grada. Tako se primjerice 1882. godine gradi nova zgrada Ljuštionice riže, a iste godine velik utjecaj na formiranje urbanog tkiva imala je i izgradnja Rafinerije nafte.⁴ Takav pozitivan razvoj riječke industrije i gospodarstva imao je utjecaj i na društvene okolnosti i sliku grada na prijelazu stoljeća, ali i na njezinu širu regiju.⁵ Krajem stoljeća

² Vidi: popis literature.

³ Francesco Mattiassi rođen je 1865. godine u Trstu, a umro je 1946. godine u Sušaku, današnjem dijelu Rijeke. U Rijeci djeluje od 1898. sa svojom građevinskom tvrtkom. Uz Ubožnicu braće Branchetta, najvažnije mu je građevinsko ostvarenje Palača Adria. – PALINIĆ, „Nerealizirani projekt Glavne gradske bolnice Rijeke Francesca Mattiassija iz 1908. godine“, 66.

⁴ KLEN, *Povijest Rijeke*, 247.

⁵ KLEN, *Povijest Rijeke*, 248.

proširuje se i ranžirni kolodvor kao važan element prometne, ali i gospodarske infrastrukture.⁶ Nastavno na otvaranje pruge, raspisat će se i natječaj za projekt urbanističkog širenja grada.⁷ Sve to dovodi do značajnijeg demografskog rasta, o čemu svjedoči i podatak da je u posljednjih 40-ak godina 19. stoljeća stanovništvo Rijeke povećano sa 16.000 na 40.000 stanovnika.⁸ O kretanju broja stanovnika danas točnije i preciznije govore podatci Državnog zavoda za statistiku, koji pokazuju da Rijeka 1857. godine ima 18.597 stanovnika, a 1900., dakle nekoliko godina prije donacije, u Rijeci živi 51.419 stanovnika.⁹ Paralelno s povećanjem broja stanovnika u Rijeci pada broj stanovnika na razini Županije modruško-riječke – u periodu od samo tri godine na kraju 19. stoljeća taj broj opada za 13%, što je prije svega posljedica nekoliko epidemija, ali i učestalije pojave kroničnih bolesti.¹⁰ U Rijeci 19. i početka 20. stoljeća djeluju „svi silni liječnici“, kako ih u svojoj knjizi imenuje i temeljito navodi Amir Muzur dodajući tome kako se ni svi oni nisu mogli nositi s pošasću koja je, uz druge epidemije, jedan od glavnih razloga opadanja broja stanovnika – s bolešću tuberkuloze.¹¹ Uz to, pojavljivale su se i druge epidemije poput one varioline iz 1883.¹² ili kolere, koja se dogodila nešto ranije.¹³ Nužno je stoga bilo osigurati i bolju medicinsku skrb i zaštitu, koja se tijekom 19. stoljeća pružala u trima objektima: Gradskoj bolnici Sv. Duha, Područnoj zaraznoj bolnici i Vojnoj bolnici, a uz to postojao je i Lazaret koji je služio kao karantena.¹⁴

No, prije negoli se krenu razmatrati problemi izgradnje tada nove zgrade Ubožnice, potrebno je vratiti se u prošlost kako bi se kratko prikazao kontekst u kojemu nastaje sama Ubožnica, pri čemu valja naglasiti da rad prezentira ustanove i događaje neposredno prije početka gradnje Ubožnice ili s Ubožnicom na određeni način povezane, jer bi cjelokupna povijest medicinske službe u gradu,

⁶ KLEN, *Povijest Rijeke*, 248.

⁷ MAGAŠ, „Urbani razvoj Rijeke“, 74.

⁸ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 211. (izdanje 2007.).

⁹ Državni zavod za statistiku, PC-Axis baze podataka https://www.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=Tabela3_08.px&px_path=Naselja%20i%20stanovni%20Republike%20Hrvatske__Stanovni%20i%20Gradovi%20i%20Op%20c4%87ine&px_language=hr&px_db=Naselja%20i%20stanovni%20i%20Republike%20Hrvatske&rxid=41fb276c-8fad-4a01-825a-3fdb2760e46d (pristupljeno 9. 3. 2022.).

¹⁰ ŠKROBONJA, *Medicina zavičaja*, 128.

¹¹ MUZUR, *Nezavršena povijest medicine u Rijeci: priča o gradu, ljudima i profesiji*, 85.

¹² ŠKROBONJA, *Medicina zavičaja*, 101-102.

¹³ ŠKROBONJA, *Medicina zavičaja*, 106.

¹⁴ PALINIĆ, „Zgrade zdravstva i socijalne skrbi“, 292.

kao i graditeljskih pothvata vezanih uz nju, bitno prerasla opseg rada, ali i same teme. Osim toga o arhitekturi toga vremena u Rijeci iscrpno se pisalo, posebno u izdanjima Muzeja grada Rijeke koja se i citiraju u ovom radu, a rasvjetljavanju povijesti medicinske službe u Rijeci znatno su pridonijeli Ante Škrobonja i gore spomenuti A. Muzur, koji se također citiraju u ovom radu. Recentnija, a vrlo bitna istraživanja provodili su i Nana Palinić te Marko Medved.

Još tijekom druge polovice 18. stoljeća Rijeka prati trendove modernih standarda u medicini te se Gradska bolnica širi i modernizira,¹⁵ u čemu je vrlo važnu ulogu imala promjena izvora financiranja koja se dogodila 1752. godine, kada se o zdravstvu u gradu više ne brine Gradska uprava već to područje preuzima država.¹⁶ Tendencija širenja i modernizacije bolničkih kompleksa nastavila se i tijekom 19. stoljeća, kada se adaptira stara tvornica voska, koja je prethodno zajedno sa zemljištem otkupljena za 20.000 forinti.¹⁷ Inače, već 1441. godine¹⁸ postoji prvi spomen bolnice (hospitala) u gradu; ako je vjerovati Giovanniju Kobleru, bolnica se nalazila uz crkvu sv. Sebastijana.¹⁹ S druge strane, premda M. Medved u svojem radu upozorava da navedeni podatak još uvijek nije potvrđen u suvremenoj historiografiji²⁰, hospital se kod notara Antuna de Renna de Mutina spominje 1453. godine.²¹ No najvažnija prethodnica Gradske bolnice jest Hospital Duha Svetoga, koji se osniva u 16. stoljeću te tada nosi naziv tal. *Ospedale dello Spirito Santo*, odnosno Bolnica Sv. Duha.²² Tada se ona veže uz crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije,²³ što svakako svjedoči o kontinuitetu djelovanja zdravstvenih ustanova u Rijeci. Godine 1573. pomoću ubiranja određenih poreza i dobivanja većeg zemljišta Bolnica Sv. Duha dobiva sve bolje uvjete za rad.²⁴ Budući razvoj zdravstvene zaštite uvelike će biti vezan i za ulogu bratovština koje su u svojem djelokrugu imale i brigu za bolesnike, kao što je to bio slučaj s Bratovšti-

¹⁵ MUZUR, ŠKROBONJA, „Zdravlje i zdravstvo u Rijeci“, 89.

¹⁶ MUZUR, ŠKROBONJA, „Zdravlje i zdravstvo u Rijeci“, 84.

¹⁷ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 206. (izdanje 1988.).

¹⁸ MUZUR, ŠKROBONJA, „Zdravlje i zdravstvo u Rijeci“, 84.

¹⁹ Crkva sv. Sebastijana nalazi se u tzv. Starom gradu u samome centru Rijeke, u današnjoj Ulici Marka Marulića, na broju 14 (ŠKROBONJA, *Medicina zavičaja*, 39.).

²⁰ MEDVED, „Nepoznati Hospital augustinaca pustinjaka riječkog Sv. Jeronima. Prilog povijesti medicine u Rijeci“, 199.

²¹ PALINIĆ, „Najstarije lokacije Gradske bolnice u Rijeci“, 231.

²² MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 315. (izdanje 1988.).

²³ ŠKROBONJA, *Medicina zavičaja*, 39.

²⁴ MEDVED, „Crtice iz crkvene povijesti Rijeke vezane uz odnos kršćanstva i zdravstva“, 117.

nom sv. Mihovila, koja je osnovana 1697. godine.²⁵ Valja tome dodati i da je prva ljekarna u Rijeci otvorena 1709. godine.²⁶ Početkom lipnja 1823. godine Bolnica Sv. Duha otvorit će svoja vrata u novim prostorima,²⁷ s njom je iduće godine spojen i Opći zavod za siromašne s karitativnom ulogom u gradu.²⁸ Godine 1835. Giovanni Battista Cambieri²⁹ znatno je pomogao Bolnici ostavivši 30.000 forinti, čime je olakšao daljnje širenje Bolnice, koje će uslijediti vrlo brzo.³⁰ Sirotinjski zavod ostat će pod zajedničkom upravom Bolnice do 1880. godine, no ipak će biti odvojeni, barem u fizičkom smislu, jer se 1841. godine otkupljuje još jedno zemljište koje je to omogućilo,³¹ ali im administracija, pa tako i financiranje, ostaju zajednički sve do konačnog razdvajanja na Gradsku bolnicu i Sirotinjski zavod.³²

Na „priču“ o Bolnici Sv. Duha nastavlja se i nova, ona o Ubožnici braće Branchetta.³³ Zbog ranije spomenutog širenja grada, ali i odvajanja institucija, postojala je sve veća potreba za novim prostorima. U realizaciji toga plana najvažnija donacija bila je upravo ona namjenska braće Branchetta – Antonija i Costantina, koja će omogućiti da se izgradi novi „Dom ubožnice“. O braći Branchetta dosta je toga poznato, posebice – kako je ranije navedeno – da su bili imućni trgovci. Njihov otac Giacomo svoj je posao započeo klobučarskom radnjom u Rijeci, a nakon toga je proširio posao, te su poslije njegove smrti njegovi sinovi Antonio, Costantino i Giacomo stekli velik kapital. Brat Giacomo umire, a Antonio se povukao iz javnog života, dok se Costantino zaredio. Ukupni kapital koji su posjedovali bio je preko milijun kruna, a kako ga nisu imali kome ostaviti, odlučili su darovati ga u dobrotvorne svrhe. Stoga su 29. kolovoza 1903. darovali 460.000 kruna za izgradnju i opremanje nove zgrade Ubožnice. Gradske vlasti ponudu su prihvatile te formalizirale ugovorom koji potpisuje tadašnji gradonačelnik Francesco Vio.³⁴ Tada je, između ostaloga, i službeno dogovoreno da će

²⁵ MEDVED, „Crtice iz crkvene povijesti Rijeke vezane uz odnos kršćanstva i zdravstva“, 118.

²⁶ ŠKROBONJA, *Medicina zavičaja*, 40.

²⁷ MEDVED, „Crtice iz crkvene povijesti Rijeke vezane uz odnos kršćanstva i zdravstva“, 120.

²⁸ MUZUR, „Zaklada braće Branchetta: Ideja koja je nadrasla samu sebe“, 152.

²⁹ „Giovanni Battista Cambieri“ – rođen je blizu Pavije 1754., a medicinu je završio u Milanu i Padova, dugo je bio vodeći liječnik na području Rijeke i okolice, jedan je od pionira kirurške galvanokaustike. Umro je u Rijeci 1838.

³⁰ MUZUR, „Zaklada braće Branchetta: Ideja koja je nadrasla samu sebe“, 153.

³¹ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 206. (izdanje 1988.).

³² MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 315. (izdanje 1988.).

³³ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 315. (izdanje 1988.).

³⁴ MUZUR, *Nezavršena povijest medicine u Rijeci: priča o gradu, ljudima i profesiji*, 180.

nova ubožnica biti nazvana prema darovateljima – Ubožnica braće Branchetta. Naknadno će braća Branchetta osnovanoj Zakladi dodati još 90.000 kruna kako bi se gradnja privela kraju.³⁵ Magistrat se s druge strane obvezao da će svake godine za vrijeme života donatora doznačivati 3,5% na cjelokupni iznos donacije u vidu kamata pri tome se odričući gradskih pristojbi;³⁶ takav potez svakako je omogućio dugoročniju ekonomsku sigurnost. U ugovoru se dodaje i kako će obiteljsku grobnicu obitelji Branchetta održavati Općina te da se neće dozvoliti daljnji ukopi, osim ukopa domaćice obiteljske kuće.³⁷

Valja pri tome istaknuti kako je kraj 19. stoljeća u Rijeci bio posebno bogat različitim humanitarnim organizacijama koje su vodili istaknuti Riječani.³⁸ Zbog toga je važno reći da dobročinstvo u pogledu doniranja zdravstvenim ustanovama nije započelo u 19. stoljeću već dosta ranije, kako to svjedoče i spisi iz 15. stoljeća zahvaljujući kojima znamo da je Petar Glavinić oporučno svoj vinograd ostavio kao zalog izgradnje hospitala.³⁹ Pa ipak, iako nije bila jedina, akcija braće Branchetta jedna je, kako će se i kroz istražene financije vidjeti, od svakako najvažnijih i najizdašnijih.

Nakon donacije raspisan je natječaj kojim su specificirani uvjeti, i to da se u novoj zgradi mora nalaziti mjesta za 200 osoba, s mogućnostima i za proširenje kapaciteta.⁴⁰ Poznato je da je bilo predviđeno da u zgradi bude smješteno 70 muškaraca i 70 žena te po 30 dječaka i djevojčica.⁴¹ Ponude pristigle na natječaj otvorene su 30. studenoga 1903., a na temelju njih⁹⁴² poznato nam je kako je arhitekt Carlo Pergoli napravio najbolje arhitektonsko rješenje, koje je bilo vrlo suvremeno za ono vrijeme, a temeljilo se na uporabi armiranog betona, željeza i stakla te kamena, za čiju je nabavu, kako se vidi u nastavku teksta, sačuvana pozamašna dokumentacija.⁴³ Uza samu zgradu, u kojoj C. Pergoli naglašava podjelu na muški i ženski dio, gradi se i kapela, koja je danas preuređena i

³⁵ MUZUR, „Zaklada braće Branchetta: Ideja koja je nadrasla samu sebe“, 154.

³⁶ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 309. (izdanje 2007.).

³⁷ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 316. (izdanje 1988.).

³⁸ PALINIĆ, „Zgrade zdravstva i socijalne skrbi“, 292.

³⁹ MEDVED, „Nepoznati Hospital augustinaca pustinjaka riječkog Sv. Jeronima. Prilog povijesti medicine u Rijeci“, 201.

⁴⁰ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 316. (izdanje 1988.).

⁴¹ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 316. (izdanje 1988.).

⁴² MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 316. (izdanje 1988.).

⁴³ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 316. (izdanje 1988.).

služi kao, kako je R. Matejčić naziva, auditorij.⁴⁴ No N. Palinić upozorava kako je razradu projekta pod nazivom *Aria e luce* (Zrak i svjetlost) vodio sam autor projekta, odnosno idejnog rješenja, graditelj Giulio Salvador, dok je C. Pergoli tada bio zaposlen u Tehničkom uredu te je odgovoran za uređenje kapele i dijela pročelja.⁴⁵ O samim arhitektonskim karakteristikama neće se puno govoriti, jer one i nisu predmet ovoga rada. Može se tek kazati kako je zgrada projektirana u stilu secesije, na način da je donja zona izvedena u kamenu, dok su gornje zone izvedene u opeci, a sama konstrukcija zgrade bila je od armiranog betona.⁴⁶ Rješenje koje je izvedeno predstavlja kombinaciju koridorskog i paviljonskog tipa gradnje u kojemu dominira simetričnost.⁴⁷ U navedenoj simetričnosti zgrada je bila podijeljena tako da je ženski odjel bio na lijevoj, a muški na desnoj strani te su bili potpuno odvojeni, a štćenici su se mogli sresti tek u Kapeli. U donjoj zoni, odnosno prizemlju nalazili su se radni i gospodarski prostori, dok su na katovima bile sobe.⁴⁸ Puno relevantnije za ovaj rad, odnosno za pitanje financiranja izgradnje jest i činjenica da je zgrada trebala biti izvrsno opremljena; tako je poznato da je već u projektu bilo predviđeno centralno grijanje,⁴⁹ a što će se analizom ovoga rada pokazati kao vrlo velik trošak. Unutar zgrade trebala se nalaziti i kapela, a o njezinoj izgradnji također su sačuvani određeni dokumenti, koji prikazuju isplate za obavljene radove na kapeli. Stil monumentalnosti s dozom klasičnosti uvijek je bio prisutan u gradnji javnih objekata u Rijeci toga doba, pri čemu se nikako nisu izostavljale tehničke novine kao što je već gore spomenuti armirani beton.⁵⁰

Sam tijek gradnje dobro je poznat i opisan u do sada poznatoj literaturi, osobito zahvaljujući N. Palinić. Prema tome, poznati su podatci kako je nakon što je otkupljeno zemljište na lokaciji koja se zvala *Nad Lazaret* Gradsko poglavarstvo raspisalo gore spomenuti natječaj za izgradnju Ubožnice⁵¹ te se stvari počinju razvijati u smjeru prvih i osnovnih radova, koji su povjereni F. Mattijassiju, koji će, s obzirom na to, postati i centralna figura u ovome istraživanju i radu.

⁴⁴ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 311. (izdanje 2007.).

⁴⁵ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 198. – 211.

⁴⁶ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 316. (izdanje 1988.).

⁴⁷ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 202.

⁴⁸ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 202.

⁴⁹ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 316. (izdanje 1988.).

⁵⁰ GLAVOČIĆ, „Riječka secesija“, 44.

⁵¹ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 200.

Glavni konstrukcijski i veći građevinski radovi bit će izvedeni do 1907., premda je već 1905. postavljen krov,⁵² dok će se sitniji radovi i opremanje provoditi sve do 1911. godine.⁵³ Kako se gradnja privodila kraju, opremanje i korištenje kompleksa postalo je i predmet rasprava gradskih vlasti; tako istaknuti riječki kirurg i političar Antonijo Grossich⁵⁴ 1906. godine predlaže da se u novu zgradu smjesti Bolnica, a da se Ubožnica preseli ako to donatori odobre. No oni nisu odustali od svoje prvotne ideje.⁵⁵ Povijest će ipak pokazati da će se prostor Ubožnice prenamijeniti te da će se u njega smjestiti današnji Medicinski fakultet.

Arhitektonsko-urbanistički kontekst nastanka ne smije biti izostavljen kako bi se pravovaljano shvatila podloga, ali i važnost donacije i izvedenih zahvata koji su predmet rada. Razvoj grada, uključujući i znatnu izgradnju, plod je mađarskog kapitala i ulaganja krajem 19. stoljeća.⁵⁶ Govoreći o kontekstu gradnje toga vremena, gradnju Ubožnice najbolje je usporediti s objektima koji su bili slične namjene, kao što je to Sanitetska stanica na riječkom Lukobranu za koju je projekt 1900. godine napravio Istvan Bacsak,⁵⁷ ali i cijeli niz dječjih vrtića i milosrdnih domova poput onoga na Školjicu koji N. Palinić naziva *zakašnjelim historicismom*, a čija je izgradnja završena 1916.⁵⁸ Ubožnica sestara Presvetog Srca Isusova gradi se u periodu kada i zgrada Ubožnice, tu je riječ o puno skromnijem projektu koji se svakako ne teži izdvojiti od okoline.⁵⁹ No najveći projekt, koji je ostao nerealiziran, jest onaj za novu Gradsku bolnicu, koji je trebalo financirati Gradsko poglavarstvo.⁶⁰ Upravo će se tu istaknuti F. Mattiassi, kojemu je povjereni izrada projekta, koji dovršava 1908. godine,⁶¹ dakle paralelno s gradnjom Ubožnice. Nažalost, nedvojbeno je da se radilo o preambicioznom projektu koji nikada nije ostvaren,⁶² a o njegovoj ambicioznosti riječi će biti nešto kasnije, kada se usporede troškovi gradnje Ubožnice i predviđeni troškovi gradnje Gradske bolnice. Od ostalih javnih prostora svakako je jedna od najpoznatijih Pergolijeva

⁵² MUZUR, *Nezavršena povijest medicine u Rijeci: priča o gradu, ljudima i profesiji*, 181.

⁵³ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 202.

⁵⁴ MUZUR, *Nezavršena povijest medicine u Rijeci: priča o gradu, ljudima i profesiji*, 181.

⁵⁵ MATEJČIĆ, *Kako čitati grad*, 317. (izdanje 1988.)

⁵⁶ MAGAŠ, „Urbani razvoj Rijeke“, 82.

⁵⁷ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 294.

⁵⁸ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 302.

⁵⁹ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 202.

⁶⁰ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 204.

⁶¹ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 206.

⁶² PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 208.

Klaonica,⁶³ a uz nju gradi se još i cijeli niz drugih javnostambenih objekata koji formiraju novu urbanu sliku grada.

Ubožnica kroz prizmu troškova i računa

Podatci o donaciji braće Branchetta i drugi dokumenti o kojima će se govoriti u radu nalaze se u Državnom arhivu u Rijeci⁶⁴ (u daljnjem tekstu: DARI). Unutar Kutije 6, koja je bila predmetom istraživanja, nalaze se različiti dokumenti u periodu 1903. – 1908. godine. Pregledavajući velik broj troškovnika, računa, faktura i sličnih dokumenata, postavlja se pitanje koliko je navedena namjenska donacija braće Branchetta bila dostatna za financiranje tako složenog projekta. Pri tome se valja odmah ograditi i reći da su analizirani troškovi u periodu 1904. – 1908. godine, premda po do sada objavljenoj i gore citiranoj literaturi znamo da su neki manji radovi izvedeni i nakon tog perioda; no važno je naglasiti da su sve sačuvane fakture u fondu zaključene s 1908. godinom, a osim toga naknadni troškovi predstavljaju manje radove koji ne bi doveli u pitanje analizu rada.

Prije negoli se navedeni troškovi zbroje, valja se upoznati s fondom i njegovim sadržajem. Naime u Kutiji 6, kako je već navedeno, nalaze se različiti dokumenti. Znatno broj dokumenata čine oni koji se odnose na određivanje uvjeta za izvršenje pojedinih radova. Za takvu namjenu najčešće se koriste već prethodno tiskani obrasci u koje su se naknadno rukom upisivali posebne napomene i uvjeti za određeni posao.

Druga velika skupina dokumenata odnosi se na troškovnike izvedenih radova. Riječ je o vrlo preciznoj evidenciji potrošnje materijala, izvedenih radova, utrošenih radnih sati i sl.

Takvi podatci s detaljnijim opisima izvedenih radova uistinu mogu biti korisni za buduća istraživanja povjesničara arhitekture. Troškovnici su vođeni u različitim formama, a najopćenitija podjela bila bi na rukopisne i strojopisne zapise. No i unutar njih valja napraviti razliku prema određenom poslu. Vrlo slične troškovnicima jesu i projekcije radova, odnosno potrebnog materijala za izvođenje istih. Važno je naglasiti da se u fondu nalaze i projekcije koje je radio Gradski magistrat – tako primjerice gradske vlasti za jednu od dionica izgradnje 9. rujna 1907. predviđaju potrošnju od nešto više od 33.000 kruna.⁶⁵

⁶³ GLAVOČIĆ, „Riječka secesija“, 44.

⁶⁴ HR-DARI-457 nazvan Milosrdni dom braće Branchetta, alternativne oznake DS-52, kutija 6.

⁶⁵ HR-DARI-457, Kutija 6, Projekcija troškova – 9. 9. 1907.

Dokumentacija je popraćena i različitim planovima i projekcijama potreba buduće Ubožnice, pa se tako primjerice izrađuju projekcije koliko je potrebno uložiti u opremanje praonice rublja kako bi ona u određenom vremenskom okviru mogla oprati dostatnu količinu rublja i sl. Takvi planovi vođeni su za različite namjene, stoga se u fondu može naći podatak o potrebi nabave kreveta za predviđeni broj štićenika i sl., o čemu je već pisao i A. Muzur u gore spomenutim radovima.

U predmetnoj kutiji nalaze se još i različite vrste *aukcija*, točnije raspisanih natječaja za izvršavanje određenog posla koje je raspisivao Gradski magistrat, poput onih za kamenorezačke i zidarske radove. Svaki natječaj ima svoj broj te ga je prema tome lako identificirati. Unutar fonda nalazi se i manji dio dopisa kojima se izražava određeno nezadovoljstvo, tako primjerice obrtnik Wilchem Brúckner iz Graza izražava svoje žaljenje zbog toga što nije dobio posao te se nada nekoj budućoj suradnji.

Najveći dio pohranjene građe odnosi se upravo na jednostavnu formu računa kojom se isplaćivao iznos predviđen za određeni posao. Računi su najčešće prethodno tiskani obrasci u koje su se na predviđena mjesta upisivali podatci: vlasnik računa, namjena, iznos te datum.

U prvoj godini od koje postoje sačuvani računi, 1904., nalazi se nešto manji broj rashoda. Iz navedenih rashoda vidljivo je da je najveću svotu te godine dobio Radolfo Erber, koji se u sačuvanoj dokumentaciji najčešće navodi kao isporučitelj neodređenih „materijala“, u manjem broju slučajeva navodi se da je isporučivao ugljen.⁶⁶ Inače, znatan broj isplata nema preciziranu namjenu već se koristi ustaljena formulacija „isporučeni materijali“⁶⁷; posebice je to slučaj u početnim fazama gradnje. Druga po iznosu isplata jest tvrtka Rusich-Ackel, koja je radila na ravnanju terena koji je Magistrat otkupio pomoću dobivenog novca, na predjelu tada poznatom kao „ex Pongraz“. Tvrtka Rusich-Ackel uvijek se navodi sa „s“ u imenu Rusich, dok se samo na jednom računu iz 26. srpnja 1904. navodi sa „z“.⁶⁸ No, s obzirom na istovjetnost imena te posla za koji je svota isplaćena, jasno je da se radi o istoj tvrtki.

⁶⁶ HR-DARI-457, Kutija 6, računi i fakture na ime Radolfo Erber.

⁶⁷ HR-DARI-457, Kutija 6, velik broj različitih faktura.

⁶⁸ HR-DARI-457, Kutija 6, komparacija faktura naslovljenih na Rusich, odnosno Ruzich.

Tablica 1. Rashodi u 1904. godini prema vlasniku računa kojem je isplaćivano i namjeni

Vlasnik računa	Namjena	Isplaćeno (u krunama)
Radolfo Erber	Isporučeni materijali	26.869,74
Rusich-Ackel	Ravnanje terena i elaborat	18.000
Antonio Derencin	Isporučeni materijali	5.136,13
Antonio Mattersalorfer	Isporučeni materijali	713,11
Henrich König	Isporučeni papir	42,8

Iz sačuvane dokumentacije jasno se vidi da u 1905. godini počinju veliki graditeljski radovi, koji se u najvećoj mjeri odnose na izvođenje radova od strane riječke građevinske tvrtke Francesca Mattiassija, o kojem će više riječi biti u nastavku rada.⁶⁹ Drugi po cijeni svojih usluga u 1905. godini jest Ignazio Giuseppe Blasich, koji je gradilište opskrbljivao kamenom, za koji iz ranije objavljene i u ovom radu citirane literature znamo da je služio kao jedan od glavnih materijala pri gradnji Ubožnice. Valja pri tome napomenuti da su računi za kamen vrlo dobro dokumentirani te numerirani, pa je tako sačuvan i točan broj računa prema kojem je isplaćen trošak za dostavljeni kamen.⁷⁰ R. Erber, koji je u prethodnoj godini bio prvi po isplaćenim troškovima, pao je na 3. mjesto, iz čega je vidljivo da za tu fazu radova nije bilo potrebno toliko ugljena.

Tablica 2. Rashodi u 1905. godini prema vlasniku računa kojem je isplaćivano i namjeni

Vlasnik računa	Namjena	Isplaćeno (u krunama)
Francesco Mattiassi	Građevinski radovi	27.000
Ignazio Giuseppe Blasich	Opskrba kamenom	5.200
Radolfo Erber	Isporučeni materijali	1.775,75
Guido Schwarz	Isporučeni materijali i izvedeni radovi	1.380
Bartolo Dorbez	Izvedeni radovi	300
Giovani Butchovich	Izvedeni radovi	164
Allesandro Moriassevich	Isporučen ugljen	159,18
Bartolomeo Sirola	Izvedeni radovi	99,80
Mohovich	Isporučeni materijali	35,8
Vittorio Liberna	Isporučeni materijali	8

⁶⁹ HR-DARI-457, Kutija 6, računi na ime Francesco Mattiassi.

⁷⁰ HR-DARI-457, Kutija 6, račun br. 21565.

Iduća, 1906. godina označit će najskuplju fazu gradnje Ubožnice. Ponovno prednjače građevinski radovi, koje izvodi F. Mattiassi, a i najveći pojedinačni iznos isplaćen za izgradnju zgrade Ubožnice isplaćen je upravo 1906. godine.⁷¹ Takav podatak posve se slaže s ranije spomenutim podacima iz literature koji upravo tu fazu označavaju kao završnicu konstrukcijske gradnje Ubožnice. No, osim gradnje, znatan iznos plaćen je za sustave grijanja koji su nužni za funkcioniranje zdravstvene institucije, te se s 22.000 kruna Ubožnica počinje opremiti namještajem.⁷² Nekadašnje troškove za opskrbu kamenom zamjenjuju troškovi obrade dopremljenog kamena, pa se tako u računima nalazi ime poznatoga riječkog majstora, kamenorezbara i graditelja Pietra Rizzija.⁷³

Tablica 3. Rashodi u 1906. godini prema vlasniku računa kojem je isplaćivano i namjeni

Vlasnik računa	Namjena	Isplaćeno (u krunama)
Francesco Mattiassi	Građevinski radovi	212.000
Ditta Kruth Karoly	Radovi na sustavu grijanja	30.000
Fabrica Fiumana	Stolarski radovi i namještaj	22.000
Pietro Rizzi	Kamenorezački radovi	14.000
Santo Sichlich	Kovački radovi	5.000
Bartolo Dorbez i sinovi	Izvedeni radovi	3.700
Schnabls & Co.	Izvedeni radovi	3.668,69
Custorko di Vienus	Isporučeni namještaj	3.500
Bertolo Luigi	Vodoinstalaterski radovi	2.400
Giovani Butchovich	Izvedeni radovi	2.200
Edmondo Zott	Ličilački radovi	2.000
Radolfo Erber	Isporučeni materijali	214,72
Giovanni Wuzzer	Isporučeni materijali	96,04
F.A. Schnautz	Izvršeni manji troškovi	67,92
Vittario De Marco	Isporučena kreda	60
C.A. Mohovich	Isporučeni papir	20,7
Vitorio Siberna	Isporučeni materijali	9

⁷¹ HR-DARI-457, Kutija 6, računi na ime Francesco Mattiassi.

⁷² HR-DARI-457, Kutija 6, popis potrebnog inventara.

⁷³ „Pietro Rizzi“ u: *Arhitektura historicizma u Rijeci*, 673.

Tijekom 1907. godine još uvijek dominiraju troškovi za pokrivanje građevinskih radova te opremanja sustavom grijanja i namještajem.⁷⁴ No primjećuje se sve veći broj manjih zahvata te nešto niže cijene izvedbe radova ili nabave materijala, što jasno svjedoči o dinamici gradnje koja ulazi u posljednju fazu. U takvim radovima dominiraju poslovi poput ličilačkih, staklarskih, ali i električarskih radova. Zanimljivo je da neki izvođači, poput Andrea Negrija, izvode veći broj intervencija, no sveukupno ne zarađuju više od 100-tinjak kruna.⁷⁵

Tablica 4. Rashodi u 1907. godini prema vlasniku računa kojem je isplaćivano i namjeni

Vlasnik računa	Namjena	Isplaćeno (u krunama)
Francesco Mattiassi	Građevinski radovi	51.000
Ditta Kruth Karoly	Radovi na sustavu grijanja	23.600
Fabrica Fiumana	Isporučeni namještaj	10.000
Edmondo Zott	Ličilački radovi	5.600
Santo Sichlich	Kovački radovi	5.400
Antonio Roitz	Radovi na kapeli	4.572
Schnabls & Co.	Izvedeni radovi	4.432,75
Salamone Weiss	Staklarski radovi	4.000
Pietro Rizzi	Kamenorezački radovi	4.000
Atilo Prodam & Co.	Električarski radovi	3.500
Radolfo Erber	Isporučeni materijali	1.902,32
Mareschi	Isporučeni materijali	1.500
Ludvig Mirammi	Ličilački radovi	1.348
Giusepo Starz	Radovi na konzervaciji	264
Fabrica Fiumana di mobili	Isporučeni materijali	135
Giovani Butchovich	Izvršeni radovi	102
Andrea Negri	Izvršeni radovi	94,5
Gus? (nečitko)	Isporučeni materijali	90
Anna Clauti	(nečitko)	50,4
Alberto Kifusz	Izvršeni radovi	50

⁷⁴ HR-DARI-457, Kutija 6, računi i fakture (razno).

⁷⁵ HR-DARI-457, Kutija 6, računi na ime Andrea Negri.

Tijekom 1908. godine nema više velikih zahvata, što označava i kraj izgradnje same Ubožnice. Izvršeni su tek manji radovi uređenja, opremanja i ličenja prostorija. O tome kako su 1908. radovi gotovo privedeni kraju svjedoči i podatak da je najviši isplaćeni iznos tek 4.000 kruna.⁷⁶

Tablica 5. Rashodi u 1908. godini prema vlasniku računa kojem je isplaćivano i namjeni

Vlasnik računa	Namjena	Isplaćeno (u krunama)
Fabrica Fiumana	Isporučeni namještaj	4.000
Gang fale di Budapest	Isporučeni namještaj	2.200
Atilo Prodam & Co.	Električarski radovi	3.000
Pietro Rizzi	Kamenorezački radovi	2.000
Luigi Berto	Radovi za vodu	1.523,96
Natale Mohorich	Izvršeni radovi	1.226,8
Guerino Delfin	Opskrba zavjesama	1.219,8
Urbano Bottasso	Isporučeni materijali	1.200
Edmondo Zott	Ličilački radovi	512,14
Francesco Padommi	Prijevoz materijala	437,69
Giuseppe Mareschi i sinovi	Radovi na terasi	269,43
Schnabls & Co.	Izvedeni radovi	263,3
Bartolo Dorbez i sinovi	Izvršeni radovi	257

Sumirajući sve podatke, možemo zaključiti kako je u izgradnji sudjelovao popriličan broj pojedinaca i tvrtki, ali može se izdvojiti tek nekoliko imena koja iskaču po navedenim iznosima zarade na tome višegodišnjem, velikom projektu. Zbog racionalnosti u pisanju, izdvojit ćemo prvih pet. Prije svega, najveći izvođač radova bio je F. Mattiassi, koji sa svojom zaradom od gotovo 300.000 kruna premašuje višestruko sve druge važnije izvođače. Takva zarada ne treba čuditi s obzirom na to da je riječ o etabliranom graditelju koji se istaknuo većim brojem realizacija, prije svega stambenih objekata u gradu,⁷⁷ pri čemu treba dodati i da je u tradiciji gradnje bio običaj da projektanti uvijek budu u uskoj vezi s lokalnim građevinarima.⁷⁸

Nakraju, važno je spomenuti da se u djelu *Arhitektura secesije u Rijeci*⁷⁹ navodi kako je F. Mattiassi izabran kao najpovoljniji ponuđač, no ne navodi se iznos

⁷⁶ HR-DARI-457, Kutija 6, račun za *Fabricu Fiumana*.

⁷⁷ JURETIĆ, „Francesco Mattiassi“, 526.

⁷⁸ GLAVOČIĆ, „Riječka secesija“, 46.

⁷⁹ GLAVOČIĆ, „Riječka secesija“, 46.

njegove ponude. U Kutiji 6 nalazi se odgovor na to pitanje, naime sačuvana je ponuda od 25. veljače 1905. prema kojoj F. Mattiassi traži 278.048,78 kruna za izgradnju Ubožnice; pritom traži 14.000 kruna unaprijed kao predujam.⁸⁰ Uspoređujući ponudu s navedenim podacima, može se uočiti da je za nešto više od 10.000 kruna premašio iznos koji je naveo u ponudi, što onda i opravdava kasniju dodatnu donaciju za izgradnju Ubožnice. U fondu se nalazi i informacija o broju računa na koji mu se isplaćivao navedeni iznos – 1210. Nakon F. Mattiassija, sljedeća po prihodima od izgradnje Ubožnice jest tvrtka (Ditta) Kruth Karoly, koja je zgradu opremila suvremenim sustavima grijanja koji su u vrijeme izgradnje bili iznimno skupi. Nakon njih slijedi Fabrica Fiumana, koja je Ubožnicu opremala namještajem te tako zaradila 32.000 kruna. P. Rizzi zaradio je 21.500 kruna zbog kamenorezačkih i klesarskih radova. Ravnanje terena također je bilo vrlo unosna djelatnost, tako da su Rusich-Ackel zaradili 19.500 kruna. U fondu su sačuvani i neki od potpisa najznačajnijih izvođača. Tako su primjerice vidljivi potpisi F. Mattiassija i P. Rizzija, što – iako nema vrijednost u pogledu studije i analize – svakako može poslužiti kao povijesni kuriozitet.

Sumirano se može konstatirati da je namjenski ostavljena svota od ukupno 550.000 kruna⁸¹ bila dostatna za izgradnju jer ukupni trošak izgradnje, kako je vidljivo iz tablice 6, nije premašio donirani iznos. Jednako tako, očito je da bez dodatne donacije od 90.000 kruna koja je ostvarena naknadno ne bi bilo moguće izvesti gradnju Ubožnice dokraja.

Iz iste tablice te iz grafikona 1 jasno je vidljivo da je najveća potrošnja sredstava bila 1906. godine, kada je izvršen najveći dio graditeljskih, ujedno i najskupljih radova.

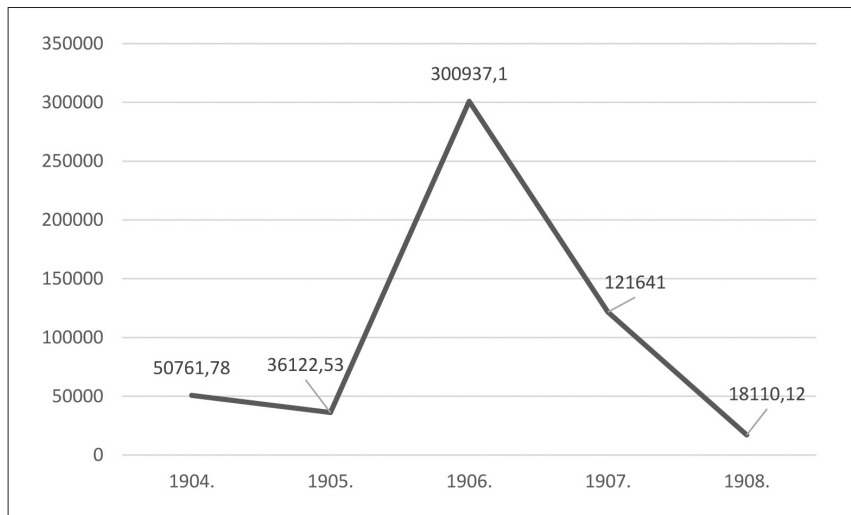
Tablica 6. Ukupni rashodi u periodu 1904. – 1908. godine

Godina	Rashodi (u krunama)
1904.	50.761,78
1905.	36.122,53
1906.	300.937,1
1907.	121.641
1908.	18.110,12
	UKUPNO: 527.572,53

⁸⁰ HR-DARI-457, Kutija 6, Ponuda F. Mattiassija od 25. 2. 1905.

⁸¹ PALINIĆ, „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“, 198.

Grafikon 1. Ukupni rashodi u periodu 1904. – 1908. godine, izraženi u krunama

Zaključak

Zaključno, početkom 20. stoljeća osnovana je Zaklada braće Branchetta koja je namjenski doniranim sredstvima osigurala izgradnju nove zgrade Ubožnice kao jedne od najvažnijih karitativnih ustanova u Rijeci. Na temelju izložene i analizirane građe možemo rezimirati kako je cjelokupna donacija braće Branchetta bila dostatna za financiranje tako složenog i za Rijeku važnog projekta. Iz iste analize troškova može se primijetiti kada su i na što bila potrošena najveća sredstva, odnosno kako su troškovi izgradnje svoj maksimum dosegili u 1906. godini, a rad je detektirao F. Mattiassija kao glavnog izvođača s najvećom dobiti.

Ovaj rad može predstavljati poticaj i za buduća istraživanja te otvoriti mogućnost za daljnja istraživanja financijskih tijekova u Rijeci, koja će zasigurno dati odgovore na pitanja i o daljnjim akcijama financiranja kako zdravstva, a tako i drugih iznimno važnih društvenih i gospodarskih djelatnosti u gradu, pri čemu će se svakako, kako je to bio slučaj i u ovom radu, moći ponuditi odgovori na pitanje tko je i koliko plaćao transformaciju Rijeke iz grada 19. stoljeća u suvremeni grad sa svim njegovim potrebama, ali i novim mogućnostima.

Stoga je nova zgrada Ubožnice braće Branchetta, odnosno današnja zgrada Medicinskog fakulteta, jedan od prepoznatljivih plodova rasta i razvoja Grada u predmetnom periodu, a nama danas ostaje kao trajna arhitektonska vrijednost, jedinstveno djelo unutar riječke secesijske arhitekture, jedan od simbola povijesno-kulturne baštine grada Rijeke.

Arhivski izvori

Sign. HR-DARI-457, DS-52, Kutija 6, Državni arhiv Rijeka, Milosrdni dom braće Branchetta, 1880.-1955.

Literatura

- GLAVOČIĆ, Daina. „Riječka secesija“. U: *Arhitektura secesije u Rijeci*, Rijeka: Muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2007, 40–46.
- JURETIĆ, Dorica. „Francesco Mattiassi“. U: *Arhitektura secesije u Rijeci*, Rijeka: Muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2007, 526.
- KLEN, Danilo, ur. *Povijest Rijeke*, Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1988.
- MAGAŠ, Olga. „Urbani razvoj Rijeke“. U: *Arhitektura historicizma u Rijeci*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka - Muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002, 60–98.
- MATEJČIĆ, Radmila. *Kako čitati grad*, Rijeka: Adamić, 1988.
- MATEJČIĆ, Radmila. *Kako čitati grad*, Rijeka: Adamić, 2007.
- MEDVED, Marko. „Nepoznati Hospital augustinaca pustinjaka riječkog Sv. Jeronima. Prilog povijesti medicine u Rijeci“, *Acta medico-historica Adriatica*, 2019, 17 (2), 195–212.
- MEDVED, Marko. „Crtice iz crkvene povijesti Rijeke vezane uz odnos kršćanstva i zdravstva“, *Acta medico-historica Adriatica*, 2013, 11 (1), 113–130.
- MUZUR, Amir. *Nezavršena povijest medicine u Rijeci: priča o gradu, ljudima i profesiji*, Rijeka: Medicinski fakultet u Rijeci; Hrvatsko znanstveno društvo za povijest zdravstvene kulture i Naklada Kvarner, 2013.
- MUZUR, Amir. „Zaklada braće Branchetta: Ideja koja je nadrasla samu sebe“. *Acta medico-historica Adriatica*, 2005, 3 (2), 151–156.
- MUZUR, Amir; ŠKROBONJA, Ante. „Zdravlje i zdravstvo u Rijeci“. U: *Temelji moderne Rijeke*. Rijeka: Muzej Grada Rijeke, 2006, 81–91.

- PALINIĆ, Nana. „Objekti zdravstva i socijalne skrbi“. U: *Arhitektura secesije u Rijeci*, Rijeka: Muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2007, 198–212.
- PALINIĆ, Nana. „Zgrade zdravstva i socijalne skrbi“. U: *Arhitektura historicizma u Rijeci*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – Muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2002, 292–306.
- PALINIĆ, Nana. „Nerealizirani projekt Glavne gradske bolnice Rijeke Francesca Mattiassija iz 1908. godine“. *Acta medico-historica Adriatica*, 2010, 8(1), 59–82.
- PALINIĆ, Nana. „Neostvoreni projekt Riječke bolnice za zarazne bolesti iz 1908.–1912.“. *Acta medico-historica Adriatica*, 2013, 11(1), 9–30.
- PALINIĆ, Nana. „Najstarije lokacije Gradske bolnice u Rijeci“. *Acta medico-historica Adriatica*, 2020, 18 (2), 229–250.
- Skupina autora. *Arhitektura historicizma u Rijeci*, Rijeka: Moderna galerija Rijeka – Muzej moderne i suvremene umjetnosti, 2022.
- ŠKROBONJA, Ante. *Medicina zavičaja*, Rijeka: Expres digitalni tisak, 2000.
- Državni zavod za statistiku, PC-Axis baze podataka, URL: https://www.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=Tabela3_08.px&px_path=Naselja%20i%20stanovni%20c5%a1tvo%20Republike%20Hrvatske__Stanovni%20c5%a1tvo__Gradovi%20i%20Op%20c4%87ine&px_language=hr&px_db=Naselja%20i%20stanovni%20c5%a1tvo%20Republike%20Hrvatske&rxid=41fb276c-8fad-4a01-825a-3fdb2760e46d (pristupljeno 3. ožujka 2022.)
- „Giovanni Battista Cambieri“. U: *Hrvatski biografski leksikon (on-line)*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, URL: <https://enciklopedija.hr> (pristupljeno 20. siječnja 2021.)

Bruno Raguž, Andrea Roknić Bežanić

The Erection of the Workhouse of the Branchetta Brothers Presented through Donations and Expenses

Summary

The paper tackles the issue of the erection of the Workhouse of the Branchetta brothers through the prism of the expenses, or rather following its coming to be – from the donation by the two brothers to the execution of rough construction and the finalisation of the complex. These processes are followed through various forms of invoices and work logs, i.e. via all the means that might be useful in determining the real building expenses, offering thereby a new perspective regarding this project.

Keywords: *Workhouse of the Branchetta brothers; Branchetta brothers; Rijeka; first half of the 20th century; healthcare.*

